

UCHINCHI RENASANS DAVRIDA YASHIL IQTISODIYOT NAZARIYASINING EKOLOGIK SHAKLLANISHI.

Muhiddinova Hakimaxon G'ulomovna.

Namangan davlat texnika universiteti

muhiddinovahakimahon@gmail.com

Abdusamadov Abduljalil Abdulla o'g'li.

Namangan davlat texnika universiteti

abdujalilabdusamatov1@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada Uchinchi Renessans davrida yashil iqtisodiyot nazariyasining shakllanishi, uning asosiy tamoyillari va O'zbekistonda amalga oshirilayotgan qonuniy asoslari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, Uchinchi Renessans, barqaror rivojlanish, qayta tiklanadigan energiya, qonunchilik.

"Uchinchi Renessans" atamasi, so'nggi yillarda atrof-muhitni saqlash va barqaror rivojlanishni ta'minlash borasida olib borilayotgan global tashabbuslarni ifodalaydi. Bu davrda yashil iqtisodiyot nazariyasi shakllanib, uning asosiy maqsadi iqtisodiy o'sishni tabiatni himoya qilish bilan uyg'unlashtirishdir. Yashil iqtisodiyotni tashkil etish uchun asosiy tamoyillar sifatida resurslardan samarali foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va qayta tiklanadigan energiya manbalariga o'tish ko'rsatiladi.

O'zbekistonda ham bu borada muhim qonuniy qadamlar tashlanmoqda. Jumladan, 2019–2030-yillarga mo'ljallangan "Yashil iqtisodiyot"ga o'tish strategiyasi Prezident qarori bilan tasdiqlanib, energiya samaradorligi va ekologik innovatsiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan. Shuningdek, 2023-yilda Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlangan "Yashil energiya sertifikatlari tizimi" ekologik toza energiya ishlab chiqarishni rag'batlantirishga xizmat qilmoqda.

Yashil iqtisodiyotning nazariy asoslari 1989-yilda Buyuk Britaniyada chiqarilgan "Blueprint for a Green Economy" hisobotidan kelib chiqqan.

Ushbu hisobotda yashil iqtisodiyotning asosiy prinsiplaridan biri – tabiatni muhofaza qilish va resurslarni oqilona boshqarish edi. Keyinchalik bu nazariya barqaror rivojlanish konsepsiyasi bilan bog‘liq bo‘lib, Jahon Banki va BMT kabi tashkilotlar tomonidan qo‘llab-quvvatlangan.

Yashil iqtisodi yotning global darajadagi ahamiyatini ko‘rsatuvchi statistika quyidagicha:

Qayta tiklanadigan energiya ulushi: 2020-yilda global elektr energiyasining 29% qayta tiklanadigan manbalardan ishlab chiqarilgan.

Sarmoya va investitsiyalar: Yashil iqtisodiyotga o‘tish uchun jahonda yillik 2–3 trillion dollar miqdorida sarmoya zarur.

Iqlim o‘zgarishining iqtisodiy zarari: 1991–2020 yillar davomida issiqlik bilan bog‘liq iqtisodiy zarar 28 trillion dollarni tashkil etgan.

Quyosh energiyasining ulushi: 2021-yilda global qayta tiklanadigan energiya quvvati 3 064 GW gacha oshdi, bu 9,1% o‘shish.

O‘zbekiston 2024-yilda yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasini tasdiqladi. BMTning FAO tashkiloti va Jahon Bankining ma’lumotlariga ko‘ra, mamlakat qayta tiklanadigan energiya manbalariga bo‘lgan sarmoyalarni ko‘paytirishga harakat qilmoqda. O‘zbekiston energetika sohasida quyosh va shamol energiyasiga o‘tish bo‘yicha katta sarmoyalarni jalb qilishni rejalashtirmoqda. Shu bilan birga, 2023-yilda qabul qilingan Milliy “Yashil iqtisodiyot taksonomiyasi” orqali yashil loyihalarni moliyalashtirish mezonlari belgilandi[1-2].

Yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha taklif etilayotgan yechimlar quyidagilardir:

Qayta tiklanadigan energiyaga investitsiya qilish: O‘zbekiston va boshqa davlatlar quyosh, shamol va boshqa qayta tiklanadigan energiya manbalariga ko‘proq sarmoya kiritishlari kerak. Shu bilan birga, yangi texnologiyalarni joriy etish va energiya samaradorligini oshirish zarur.

Quyosh batareyalaridan foydalanish: Quyosh batareyalari yashil iqtisodiyotning ajralmas qismi bo'lib, energiya iste'molining o'sishini kamaytirishga va uglerod izini qisqartirishga yordam beradi.

. Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish: Yashil iqtisodiyotda muvaffaqiyatga erishish uchun xalqaro hamkorlik muhimdir. Yevropa Ittifoqi "Green Deal" tashabbusi misolida, global ekologik va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun hamkorlik zarur.

. Iqtisodiy diversifikatsiya: Qishloq xo'jaligi, sanoat va turizm sohalarida yashil texnologiyalarni joriy etish orqali barqaror rivojlanishning yangi yo'nalishlari yaratilishi mumkin[2].

•Uchinchi Renessans davrida yashil iqtisodiyot nazariyasi va amaliyoti ekologik barqarorlik va iqtisodiy o'sishni birlashtirishga intilmoqda. O'zbekiston va boshqa mamlakatlar ushbu yondashuvni o'z iqtisodiyotlariga tatbiq etib, energiya samaradorligini oshirib, atrof-muhitni himoya qilish bo'yicha aniq chora-tadbirlarni ko'rishmoqda. Quyosh batareyalari va boshqa qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish bu jarayonning ajralmas qismi bo'lib qoladi[3].

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Pearce, D., Markandya, A., & Barbier, E. (1989). Blueprint for a Green Economy. London: Earthscan.

– A foundational work outlining the early theory of the green economy.

2. United Nations Environment Programme (UNEP). (2011). Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication.

– A global document presenting key principles and directions for the green economy.

3. The President of the Republic of Uzbekistan. (2019). Decree No. PQ–4477 “On the Strategy for Transition to a Green Economy”. Available at: <https://lex.uz/>